

Efterskrift

Historien, du lige har læst, er ikke det pure opspind. Den benytter sig af virkelige hændelser, som er dokumenteret af historikere og arkæologer, og der er kilder på. Du kan se en lang række af de genstande, som er omtalt i historien, på landets museer. Runestenene, monumenterne og kongeslottene ligger stadig som fysiske spor i landskabet efter de mennesker, der skabte Danmark både i sten og tanke.

Magtens Spor handler både om de fysiske vidnesbyrd, monumenterne, men også om at dykke ned i historien og se de spor, som den udpeger, fremadrettet og bagudrettet. Historien eksisterer ikke, hvis den ikke bliver fortalt. Stenene siger ikke noget af sig selv, men de gør det muligt at gå fysisk på opdagelse i den fantastiske historie om magten og de steder, hvor den udspillede sig fra grundlæggelsen af Danmark til nutiden. Stenene gør det muligt at følge riget i opgangstider og nedgangstider og træde ind på scenerne for magtens udøvelse i et storpolitisk og nærdemokratisk perspektiv i et af middelalderens og renæssancens største og stærkeste europæiske riger, hvor konger og dronninger har levet, elsket og dræbt, hvor krig og kærlighed har formet rigets skæbne. Slottene og borgene var kunstens, kulturens og magtens højborg, men befolket og beboet af virkelige mennesker, der skulle træffe afgørende beslutninger.

I denne historie har du været helten. Dine valg har været afgørende for rigets skæbne. Måske gik det godt, eller måske danser du nu som spøgelse for evigt i riddersalen på Koldinghus, og det hele er gået galt. Uanset hvad har du været i en tidsmaskine og personligt oplevet nogle af de afgørende og spændende øjeblikke i Danmarkshistorien.

Ved at du skulle foretage et valg på baggrund af dit kendskab til historien, har du også arbejdet som historiker og været med til at forme og forstå den historie, vi fortæller i dag. Alle valg, vi træffer, har konsekvenser. Det er bare ikke altid, at resultatet bliver, som vi

håbede på eller regnede med. Som historiker er det vigtigt at kunne sætte sig ind i samtidens måde at tænke på i et forsøg på forstå baggrunden for de valg, der blev truffet, snarere end at finde ud af, om det var rigtigt eller forkert efter vores mening. Det betyder ikke, at vi ikke skal tænke over det, men hvis vi vil forstå mennesker – og derfor i virkeligheden blive klogere på os selv og vores valg for fremtiden – må vi gøre os klart, hvorfor de handlede, som de gjorde, og ikke bare dømme dem. På den måde holdes Danmarkshistorien også i live og forandres hele tiden i forhold til de spørgsmål, vi stiller og ønsker svar på.

Magtens Spor er også en historie om sten, for magten hænger ubrydeligt sammen med det, magthaverne byggede. Kong Harald Blåtand rejste den store runesten i Jelling i 965 som en markering af, at han mente at have vundet, samlet og kristnet det danske rige. Hele Danmark blev nok ikke kristent lige på en gang, og der havde bestemt også været kristne i Danmark tidligere, men runestenene var sammen med blandt andet gravhøjene i Jelling en del af et stort anlæg, der havde en vigtig symbolsk betydning i samtiden og for Harald Blåtands selvforståelse. Det var et udtryk for, hvordan han ønskede at fremstå og blive husket. Det var en massiv magtdemonstration i sten og jord.

Samtidigt lod han bygge en stribe mægtige, cirkelrunde borge på strategisk vigtige steder i det nye rige. De såkaldte Trelleborge. Det var et kæmpe arbejde og en enorm udgift, og alligevel fungerede borgene kun i ganske kort tid. Man kan stadig fornemme storheden, når man bevæger sig hen over engene til Trelleborgen ved Slagelse og med ærefrygt ser ud over resterne af det store anlæg. Her kan man fornemme fortidens spøgelse, og man gribes af mystikken omkring den korte anvendelsestid og symbolerne i måden, Trelleborgene er bygget på. Hvor blev kongen og soldaterne af? Hvorfor er borgen rund? Er der en mening med talsymbolikken i byggeriet? Var det i virkeligheden en helt anden end Harald, der lod borgene bygge? Somme tider er sporene ikke entydige eller nemme at følge, og historien skjuler sig frustrerende under jorden eller i tabt viden.

I slutningen af det, vi kalder Vikingetiden, og i den tidlige middelalder begyndte man at bygge på en ny måde og med andre formål, kirker,

klostre og borge og med nye materialer. Da den danske kongemagt blev styrket i anden halvdel af 1100-tallet, skete det blandt andet ved, at kongen, hans nærmeste familie og allerbedste venner byggede en stribe borge og fæstningsværker rundt omkring i riget på strategisk vigtige steder. De blev opført i tidens nye byggemateriale, tegl, som også blev brugt til de imponerende store nye kirker og klosterbygninger, der samtidigt rejste sig overalt i det danske rige. Den ægte Valdemar den Store har formentlig været lige så begejstret og ivrig efter at få byggeriet i gang, som ham du mødte i historien.

Spillet om magten udviklede sig sammen med stenene. Borgene skulle sikre mod angreb udefra. De dannede også udgangspunkt for en stribe danske korstog i Østersøområdet, der resulterede i et stort dansk imperium, der varede i næsten hundrede år. Samtidig skulle borgene sikre magten indadtil mod andre grene af kongeslægten, som opstillede andre kandidater til at blive konge i stedet for kongen. I Danmark skulle kongen nemlig et godt stykke op i tiden vælges, og i princippet havde alle mandlige medlemmer af kongefamilien et krav på kongeværdigheden. Derfor forsøgte kongen altid at få sin søn valgt til ny konge, allerede inden han selv døde, og på den måde sikre magten for sin gren af slægten. Det lykkedes for Valdemar den Store i 1170 ved en begivenhed, der er kendt som kirkefesten i Ringsted. Her valgte rigets stormænd Valdemars søn, Knud, som den næste konge, og samtidig blev Valdemars far ophøjet til helgen – han hed også Knud (Lavard). Nøjagtigt det samme skete i Tyskland, England og Frankrig på stort set samme tid.

Tanken om, at kongen skulle vælges, holdt man dog fast i, selvom det i praksis var meget svært at komme uden om kongens ældste søn. Det betød, at når kongen døde, så skulle der altid forhandles en aftale på plads med rigernes stormænd om rammerne for magten. En sådan aftale hed på dansk en håndfæstning. En af de mest berømte af den slags aftaler er den engelske Magna Carta (1215). Den ældste kendte håndfæstning fra Danmark blev underskrevet på Nyborg Slot i 1282 – det var der i historien, hvor du traf en meget vred Erik Klipping, som nægtede at skrive under på noget, der ville begrænse hans magt.

De danske konger og dronninger var altid på farten, og derfor blev borgene og slottene skiftende og indbyrdes forbundne scener for

magten og dens spil. På Nyborg Slot mødtes kongen med rigets stormænd, der også deltog i rigets styrelse, i det såkaldte parlamentum, eller på dansk Hof – senere kaldet Danehof. Den ældste riddersal på Nyborg Slot, Danehofsalen, lagde hus til det danske parlament i næsten to århundreder fra 1200-tallet til begyndelsen af 1400-tallet. Det var her, Danmarks første grundlov (håndfæstningen) blev underskrevet. Og det var her, Danmarkshistoriens sidste kongemordere blev dømt for mordet på Kong Erik 5. Klipping (1259-1286) i 1287.

Dronning Margrethe 1. (1389-1412) opnåede at samle de tre nordiske riger, Danmark, Sverige og Norge, i sin hånd med dannelsen af Kalmarunionen. I 1377 red hun ind i Nyborg sammen med sønnen Oluf i spidsen for et kæmpe opbud af biskopper, riddere og væbnere for at holde Danehof, hvor Olufs krav på den danske trone blev endegyldigt fastslået. Det var dem, du traf i borggården til hest, da din fjende gik efter drengens krone.

I 1389 besejrede Margrethe sin grannevø Albrecht af Mecklenburg i kampen om den svenske trone. Det var afgørende for, at man kunne danne Kalmarunionen i den svenske by Kalmar i 1396-97. Men det synlige monument, der markerede sejren, blev placeret i Nyborg. Margrethe 1. grundlagde som symbol på sejren over Albrecht den store Vor Frue Kirke som modpol til Nyborg Slot, der også var blevet udbygget under hendes styre. Slot og kirke, samt den by, der lå imellem, lod hun omgive af volde, voldgrav og fæstningsværker.

Margrethes imponerende anlæg udgør stadig Nyborgs historiske bymidte. Faktisk var Nyborg den by, som kongemagten først valgte at gøre til et mere permanent opholdssted. Fra slutningen af 1400-tallet tog kongerne mere fast ophold på Nyborg Slot, og de blev begravet i Odense. Det var en klar markering af magtens koncentration på Østfyn, hvor rigets krigsminister og statsminister også boede på henholdsvis Hesselagergård og Egeskov.

Christian 3. (1536-1559), der i 1536 vandt kampen om magten i Danmark og indførte Reformationen, tog skridtet fuldt ud. Han udbyggede både Nyborg Slot og byen, som han befæstede i sin helhed – den eneste by i Danmark han gjorde det med. I 1549 var byggerierne færdige, og kongen tog den første hovedstad i det nye protestantiske rige i brug. I 1560 var det dog slut. Sønnen og efterfølgeren Frederik 2. (1559-

1588) holdt en kæmpe fastelavnsfest i den nye riddersal på Nyborg Slot, men kort efter flyttede han til Nordsjælland, og København endte med at blive hovedstad af endnu ikke helt klarlagte grunde. Nyborgs storhedstid var slut.

Over vandet, i det jyske, havde kongemagten også store slotte og fæstninger spredt ud i landsdelen. Koldinghus blev anlagt af Erik Klipping allerede i 1260'erne og lå på mange måder på grænsen til Sønderjylland, hvor hans bror Hertug Valdemar regerede. Hertugen var faktisk en af dem, som man siden har mistænkt for at være involveret i mordet på kongen.

Siden udviklede Koldinghus sig til at være en af de vigtige rigsborge. Christian 3. byggede flittigt, og mens byggeriet i Nyborg stod på, så boede han næsten hele tiden på Koldinghus, der blev bygget om fra en militær borg og fæstning til et egentligt slot. Når Christian 3. kunne vinde arvefølgekrigen i Danmark, som brød ud efter farens død i 1533, så skyldtes det ikke mindst hans meget dygtige feltherre Henrik Rantzau og de tyske lejetropper. Du traf dem begge den skæbnesvangre dag i 1534, da Rantzau drog nordpå for at slå bondeoprøret ned. De professionelle lejesoldater mejede al modstand ned og spredte død og ødelæggelse på deres felttog gennem Danmark. Når det er sagt, så var de måske ikke værre eller bedre end andre soldater og feltherrer, der udkæmpede tidens krige, hvor de frygteligste uhyrligheder ofte hørte til dagens orden.

Christian 3. udåndede på Koldinghus i 1559. Du ved det, for du var der den nytårsnat, han forlod sin elskede dronning Dorothea. Han blev begravet i Odense, men senere flyttet til Roskilde Domkirke, der siden har fungeret som kongelig gravkirke. På Koldinghus voksede en af Danmarks måske bedst kendte konger op, Christian 4. (1588-1648). Her gik han i skole og havde sit barnehof. Han boede i sin farmors gamle værelse, og der blev ansat en fyrbøder, der skulle sørge for, at der var fyret godt op i kakkellovnen, så han ikke frøs om vinteren. Han fik også sin egen kok, Simon, der skulle lave mad til ham – han skulle hver dag to gange om dagen have otte retter mad og dertil øl og vin fra lensmandens private vinkælder.

Christian 4. er kendt for sine store byggerier på Kronborg, Rosenborg og Runde Tårn i København. På Koldinghus byggede han også en

masse. Slottet skulle være et synligt tegn på, at her startede hans rige for alvor. Det blev udtrykt af det store massive firkantede kæmpe-tårn, som han lod bygge som et symbol på kongemagten i Danmark. Byggeriet af tårnet betød samtidigt, at der blev plads til en ny stor fin fest- og dansesal. Den sal, som Frederik 4. (1699-1730) senere skulle holde maskebal i, og hvor du skulle møde din skygge-nemesis.

Baggrunden for de kongelige fester på Koldinghus var ellers ikke særlig hyggelig. I 1711 udbrød der nemlig pest i København, og kongen rykkede derfor til Koldinghus. Der havde været regelmæssige udbrud af pest siden midten af 1300-tallet, og tusindvis af mennesker døde i store epidemier. De eneste effektive midler, man havde, var isolation eller flugt. Kongerne havde mulighed for at flytte til et af deres andre slotte og vente på, at udbruddet af pest drev over. Borgerne i København var ikke så heldige.

Det år rejste dronningen, Louise, straks videre til Tyskland, men Frederik 4. benyttede lejligheden til at feste med den jyske adel. Der var ringridning og maskeballer. Til en af festerne mødte han den 18-årige Anna Sophie Reventlow og forelskede sig i hende. Du ved det, for du var der, da de mødtes ved kaminen midt imellem svedende gæster.

Året efter bortførte han Anna fra hendes hjem og giftede hende til sin venstre hånd, som man sagde. Dronningen var jo gift til den højre. Nu havde kongen to hustruer. Det måtte man naturligvis ikke, men han havde faktisk gjort det før. Den første venstrehåndsdronning var imidlertid død, da hun skulle føde sit og kongens barn. Da den »rigtige« dronning døde i 1721, giftede kongen sig med Anna Sophie og gjorde hende selv til dronning. Det var der mange i samtiden, der ikke syntes om, og deres mange børn blev ikke anerkendt som ægte af Frederiks søn og efterfølger Christian 6. (1730-1746). Det betød blandt andet, at de ikke måtte ligge i kongernes gravkirke i Roskilde.

I 1807 boede en dansk konge for sidste gang på Koldinghus. Der var krig med England, og endnu engang skulle Koldinghus danne udgangspunkt for forsvaret af Danmark mod syd. Englænderne bombede København og tog den danske flåde. Det fik Danmark til at indgå et forbund med den franske kejser Napoleon, der sendte

en hjælpehær til Danmark. En stor del var fra Spanien, og de boede blandt andet på Koldinghus. Desværre udbrød der brand, og slottet brændte ned. I næsten hundrede år lå det som ruin, indtil det blev restaureret i 1989 og genopført som museum, hvor nyt og gammelt mødes på fantastisk vis.

Nyborg Slot blev restaureret i begyndelsen af 1900-tallet, men restaureringsarbejdet blev aldrig gjort færdigt. Det arbejdes der på lige nu, så det gamle monument, ligesom Koldinghus, kan komme tilbage til den ære og værdighed, som det havde i gamle dage.

I Jelling graver man i disse år dybt efter fortiden i et prestigefyldt og imponerende projekt, der skal kaste nyt lys over kongerigets tidligste år og Jellingkongernes rækkevidde og indflydelse.

